

Предмет: Коментари на Предлог на Закон за користење енергија од обновливи извори

Дата: 30.08.2025

Генерална забелешка за состојбата со Директивата (ЕУ) 2023/2413, како и обврските и последиците кои произлегуваат од неа:

Во предлог Законот за користење на енергија од обновливи извори (фуснота 1) се тврди дека со овој предлог Закон ја транспонира Директивата (ЕУ) 2018/2001 и Директивата (ЕУ) 2023/2413. Но, транспонирањето на Директивата (ЕУ) 2023/2413 не е ни приближно точно. Ова е делумно затоа што Северна Македонија се уште ги нема транспонирано сите релевантни Директиви од областа на животната средина и природата, но исто и затоа што предлог Законот меша различни концепти и користи недоволно јасни формулации онаму каде што се потребни прецизни референци кон специфични закони од областа на животната средина.

Особено збунува делот дека некои одредби ќе важат дури од 1 јануари 2028 година. До тогаш други закони во Северна Македонија, и многу веројатно и во ЕУ, ќе бидат променети и овој закон ќе треба значително да се ажурира.

Препорачуваме Министерството да побара директна помош од Секретаријатот на Енергетската заедница за да го подобри предлог Законот и да се сконцентрира само на одредби што може да почнат да се применуваат во наредните 1-2 години.

Ги поздравуваме одредбите за мапирање на соодветни локации со мали влијанија за забрзан развој на ОИЕ и јасното означување на тие области, но ова не смее да се случи паралелно со ослабување на законодавството за животна средина како што е на пример спроведувањето на ОВЖС онаму каде што е тоа законски потребно.

Република Северна Македонија, како потписничка на Спогодбата за Енергетската заедница, има обврска да ги транспонира и спроведе:

Директивата 2011/92/ЕУ на Европскиот парламент и Советот од 13 декември 2011 г. за оцена на ефектите од одредени јавни и приватни проекти врз животната средина (ОВЖС), изменета и дополнета со Директивата 2014/52/ЕУ;

Директивата (ЕУ) 2018/2001 на Европскиот парламент и Советот од 11 декември 2018 г. За промоција на употребата на енергија од обновливи извори; и

Директивата 2001/42/ЕЦ на Европскиот парламент и Советот од 27 јуни 2001 г. За оцена на ефектите од одредени планови и програми на животната средина (СОЖС).

Ниту една од овие не е правилно применета:

земјата ја прекршува Спогодбата за Енергетската заедница поради неправилно транспонирање на Директивата 2011/92/EU.

Последниот извештај за напредокот на земјите од Енергетската заедница го критикува и спроведувањето на СОЖС постапката: 'Legislation needed to ensure synchronised development between the draft plan or programme and the Strategic Environmental Assessment (SEA) report is still pending, allowing plans to be adopted or endorsed before the SEA process is completed. The 10 MW threshold for urban plans concerning solar and photovoltaic power plants is inadequate to fully consider the criteria outlined in Annex II to the SEA Directive. Furthermore, the national legislation lacks provisions to prevent the circumvention of SEA obligations through splitting.'

Секретаријатот на Енергетската заедница отвори случај против Северна Македонија за пропуштање да се транспонира Директивата (EU) 2018/2001.

Дополнително, Северна Македонија нема никаква правна обврска да ја транспонира Директивата (EU) 2023/2413 на Европскиот парламент и Советот од 18 октомври 2023 со која се изменуваат Директивата (EU) 2018/2001, Регулативата (EU) 2018/1999 и Директивата 98/70/EЦ и се понуштува Директивата (EU) 2015/652.

Согласно ова, во земјата треба да се даде приоритет на соодветно транспонирање и примена на Директивата 2011/92/EU како што е изменета со Директивата 2014/52/EU, на Директивата (EU) 2018/2001 и на Директивата 2001/42/EЦ, пред да се пристапи кон усвојување на Директивата (EU) 2023/2413.

Вообичаено би било за пофалба тоа што земјата е поамбициозна од моментални обврски и се стреми да усвои понапредни верзии на ЕУ директивите, но во овој случај Директивата (EU) 2023/2413 треба само делумно да се пренесе во новиот предлог Закон. Ова е затоа што иако Директивата содржи многу корисни одредби, некои од деловите за одобрување и издавање дозволи претставуваат правна контрадикторност за не-ЕУ земји: Директива (2023/2413) која што не е обврзувачка за преземање не смее да предизвикува дерогација на обврзувачка Директива (Директивата 2011/92/EU како што е изменета со Директивата 2014/52/EU) и национални закони.

Дури и во ЕУ се уште не е јасно дали и колку ќе бидат применливи одредбите од Директивата (EU) 2023/2413 затоа што таа беше усвоена без оцена на влијанието од легислативата.

Одредбите од Директивата (EU) 2023/2413 што се однесуваат на одобрувањето проекти делумно ја менуваат постапката утврдена со Директивата 2011/92/EU како што е изменета со Директивата 2014/52/EU при што се доволува некои проекти што се во области за забрзан развој на обновливи извори да се исклучени од целосна ОВЖС постапка, се додека за таа област е спроведена СОЖС. Ова исклучување ние го гледаме како

непотребно и контрапродуктивно затоа што ОВЖС постапката секако содржи критериуми согласно кои се утврдува потребата од ОВЖС па проекти со мали влијанија секако се исклучени од оваа постапка. Со оглед на тоа што СОЖС никогаш не содржат исто ниво на детали како ОВЖС и одредбите за учество на јавноста се помалку јасни, очекуваме со ваквите скратувања на постапката дополнително да се згалеми отпорот на јавноста кон одредени проекти, како што на пример е често случај со малите хидроцентрали токму од причини на исклучување на мислењето на јавноста од постапката.

Директивата (ЕУ) 2023/2413 исто така воведува и екстремно збунувачка одредба за „претпоставка“ што се однесува на Appropriate Assessment од Директивата за живеалишта и Директивата за птици и на проценката од Член 4(7) од Рамковната директива за води, постапки што во моментот воопшто не се спроведуваат во Северна Македонија.

Членот 16f вели „the connection of such plants to the grid, the related grid itself, and storage assets are presumed as being in the overriding public interest and serving public health and safety when balancing legal interests in individual cases for the purposes of Article 6(4) and Article 16(1), point (c), of Directive 92/43/EEC, Article 4(7) of Directive 2000/60/EC and Article 9(1), point (a), of Directive 2009/147/EC.“ Англиското „presumption“ значи дека се претпоставува дека проектот ќе биде од преовладувачки јавен интерес, но ова не е апсолутно тврдење и може да се оспори за време на процесот на одорување на проектот. Appropriate Assessment од Директивата за живеалишта и Директивата за птици и/или проценката од Член 4(7) од Рамковната директива за води се уште треба да се спроведе за да се докаже дека нема други соодветни алтернативи, а ова не е нешто што е овозможено со законодавството во моментот.

Спроведувањето на Директивата (ЕУ) 2023/2413 оди споро и во ЕУ земји и веруваме дека многу од скратените и недоволно јасни постапки (Членови 16, 16a, 16b, 16c и 16f) ќе предизвикаат забуни, неприфатливо ниво на штети врз животната средина и зголемен отпор од јавноста кон обновливите извори (каков што веќе гледаме), со што може да се постигне спротивен ефект и да се успори развојот на проектите наместо да се забрза. Некои од роковите во Директивата се нереални за земји што имаат проблем со човечките капацитети како што е Северна Македонија. Таквите нереални рокови може да предизвикаат незадоволство кај сите засегнати страни - кај администрацијата, инвеститорите и јавноста.

Директивата (ЕУ) 2023/2413 е заснована на ситуацијата во ЕУ земји како Германија, каде што ОВЖС и СОЖС постапките се спроведуваат доследно и правилно, директивите за живеалишта (92/43/ЕЕЦ), птици (2009/147/ЕЦ) и рамковната директива за води (2000.60/ЕЦ) се скоро целосно и правилно спроведени. Најважно, ЕУ земјите ги имаат одредено и правно заштитено нивните Натура 2000 подрачја и спроведуваат Appropriate Assessment од Директивата за живеалишта и Директивата за птици и проценка од Член

4(7) од Рамковната директива за води секогаш кога е потребно согласно легислативата.

Не се согласуваме со овие дерогации од овие внимателно избалансирани и докажано ефикасни директиви дури ни за во ЕУ, а во Северна Македонија има уште помалку смисла затоа што ни Емералд ни Натура 2000 подрачјата се уште не се соодветно правно заштитени, ОВЖС и СОЖС не се спроведуваат соодветно, и Appropriate Assessment воопшто не постои како постапка. Дерогации на постапки што или воопшто не постојат или не се спроведуваат целосно како што тоа се прави во ЕУ немаат никаква логичка и правна смисла. Преземање на овие одредби од Директивата може да донесе само хаос преку измешани надлежности и нецелосни и нејасни процедури, што евентуално ќе го наруши развојот на ветерна и сончева енергија, а тоа никој не го сака.

Од друга страна, како што развојот на проекти од обновливи извори се забрзува во Северна Македонија, има очигледна потреба јасно да се дефинираат локации кои се најсоодветни за развој на овие проекти. При ова, потребно е да се искористат веќе постоечки резултати како оние од истражувањето на МАНУ, Еко-свест и The Nature Conservancy со кое се идентификувани деградирани и други земјишта погодни за соларни и ветерни проекти, без загрозување на земјоделското земјиште и природните вредности. Дополнително треба да се утврдат зони каде што е потребна поголема внимателност, и секако да се утврдат и зони каде што е забранет развојот на вакви проекти.

Од овој аспект, има смисла да се транспонираат одредбите на Директивата (ЕУ) 2023/2413 за мапирање за сензитивност и за дефинирање области за забрзан развој на ОИЕ, но овие не смеат да бидат пренесени со дерогациите од постојното ЕУ и национално законодавство за животна средина, особено Директивата за ОВЖС чие целосно спроведување е обврзувачко за земјата согласно Спогодбата за Енергетска заедница.

Мапирањето на ваквите локации мора да биде направено особено внимателно во ситуација кога Емералд и Натура 2000 подрачјата не се целосно правно заштитени, и каде што националната еколошка мрежа не ги покрива сите подрачја од важност за заштита, или нивната заштита не е ефективна (немаат планови за управување, доволно финансии итн.)

Генерална забелешка: Многу од одредбите во предлог Законот се добредојдени, како префрлањето на аукции и премии за сите освен најмалите постројки, одредбите за отстранување на постројките на крајот на нивниот животен век, дигитализацијата на процесот на одобрување и упростените постапки за топлинки пумпи и мали соларни капацитети. Сепак, некои од овие одредби се планирани да почнат да се применуваат дури од 1 јануари 2028 година што е многу доцна имајќи ја предвид корисноста на мерките. Јасно е дека е потребно време да се воспостават институционалните механизми за нивно спроведување, но ова не би требало да одземе повеќе од една година. Поради ова предлагаме

членовите 13, 14, 17 и 18 да не почнат со примена подоцна од 1 јануари 2027 година.

Генерална забелешка: Важна причина зошто одобрувањето на проектите не оди толку брзо колку што би требало е недостатокот на капацитет во релевантни институции. Член 16.7 од Директивата (ЕУ) 2023/2413 ги обврзува „Земјите членки да овозможат адекватни ресурси кои ќе обезбедат квалификувани службеници, надградба и преквалификација на релевантните институции во линија со планираната инсталација на ОИЕ од ИНПЕК. Земјите членки ќе асистираат на регионалните и локалните институции за да го олеснат процесот на одобрување.“ Токму оваа одредба не е пренесена во новиот предлог Закон. Очигледно ќе мора попрецизно да се дефинира кои се институциите и како може да соработуваат согласно постоечката правна рамка во Северна Македонија, но без ова процесот на планирање и одобрување нема да стане поефикасен.

Генерална забелешка: Секаде во законот каде се спомнува „влијание врз животната средина“, да се замени со „влијание врз животната средина и климата“.

Генерална забелешка: Секаде во законот каде се спомнува „подрачја кои исполнуваат услови за Натура 2000 на Европската Унија“ да се замени со „подрачја кои исполнуваат услови за Натура 2000 и Емералд подрачја на Европската Унија“

Чл. 4 ст. 35 - Дефиницијата за „напредно биогориво“ мора да содржи референца до „специфичните сировини“ дадени во Дел А од Анекс IX од Директивата за ОИЕ. Без дополнително објаснување, оваа дефиниција не нуди никаква суштинска разлика помеѓу напредни и не-напредни биогорива.

Чл.6 Законот треба да содржи јасна бројчана цел за зголемување на искористеноста на ОИЕ до 2030 усогласена со целта на ЕУ за достигнување на 45% до 2030.

Не се предвидува механизам за следење и транспарентно известување за постигнувањето целите од ИНПЕК, согласно тоа предлогот е да се додаде нов став кој ќе го обврзе Министерството годишно да објавува извештај за реализација на националните цели за ОИЕ (како што предвидува RED II и RED III од ЕУ земји).

Чл. 7 Да се предвиди јавно објавување на вредностите и анализите што се користат при пресметка, барем еднаш годишно.

Чл. 7 ст. 5 - Северна Македонија мора да известува до Енергетската заедница согласно критериумите од Директивата (ЕУ) 2018/2001, така што овие критериуми треба исто така да се дел од законот и да бидат јасно разграничени од новите критериуми. Во овој случај земјата ќе треба да прави два различни вида на пресметки на уделот на биоенергија, што само непотребно ги комплицира постапките во случај кога Директивата од 2023 не е обврзувачка за нас. Дополнително, пред да се дефинираат

критериумите од ставот, ниту едно производство од био горива не може да се вброи како обновливо.

Глава III

При мапирање на области за забрзан развој на ОИЕ, да се искористат веќе постоечки резултати како оние од истражувањето на МАНУ, Еко-свест и The Nature Conservancy за Мапа на погодни локации за обновливи извори, која идентификува камењари и неплодни земјишта погодни за соларни и ветерни проекти, без загрозување на земјоделското земјиште и природните вредности.

Чл. 11 - Член 15с од Директивата дозволува земјите да исклучат термоцентрали што работат на биомаса и хидроелектрични централи од овие области. Со оглед на тоа што овие проекти неизбежно доаѓаат со значајни влијанија врз животната средина, нема смисла тие да бидат во ваквите области каде што се претпоставува дека целокупното влијание е ниско. Поради ова предлагаме членот да се дополни со текст со кој се исклучуваат ваквите централи од областите за забрзан развој на ОИЕ.

Чл. 11 ст. 2 алинеја 2 - Во член 15с од Директивата (ЕУ) 2023/2413, се наведени минимални услови што мора да ги исполнат мерките за намалување на влијанијата што потекнуваат од Директивата 92/43/ЕЕС, Директивата 2009/147/ЕЕС и Директивата 2000/60/ЕС, а кои кај нас се пренесени во Законот за заштита на природата, односно Законот за водите. Предлагаме текстот на членот да се промени за да ги опфати тие критериуми и да биде целосно усогласен со Директивата:

- правила за ублажување со ефективни мерки кои треба да се применат при инасталација и поврзување на постројки и складишта за енергија и колоцирано складирање на енергија и нивно поврзување на мрежата, со цел да се избегне, или каде што тоа не е возможно, да се намали негативното влијание на животната средина, така што соодветните мерки за намалување ќе бидат спроведени на пропорционален и навремен начин за да обезбедат усогласеност со обврските од член 21 и член 21-1(5) од Законот за заштита на природата и членовите 90, 92, 93, 96, 97, 98, 99 и 100 од Законот за водите.

Чл. 11 ст. 3 алинеја 2 - Текстот во Директивата (ЕУ) 2023/2413 поставува основна рамка која што треба да е дополнително усогласена со националното законодавство (national protection schemes). Во конкретниов случај, доволна е референца кон член 53 од Законот за заштита на природата затоа што националната еколошка мрежа ги вклучува еколошки значајните подрачја, системот на еколошките коридори, системот на заштитени подрачја и подрачја предложени за заштита и еколошки значајните подрачја за Европската унија - Натура 2000. Дополнително, тука мора да се вклучат меѓународно воспоставените подрачја, како на пример УНЕСКО, Рамсар и Емералд подрачјата од Бернската конвенција. На овој начин е појасно дефинирањето на подрачјата што се исклучуваат и се овозможува посоодветна заштита на природните богатства и

биодиверзитетот. Дополнително, за подобрена усогласеност со Директивата (ЕУ) 2023/2413 мора да се направи поврзување со наредната алинеја. Предлагаме текстот да се смени во:

- исклучува националната еколошка мрежа како што е дефинирана во член 53 од Законот за заштита на природата, подрачја идентификувани или прогласени согласно ратификувани меѓународни конвенции, како и други области идентификувани врз основа на карти на чувствителност и други методи наведени во член 11 став 3 алинеја 3, освен вештачките и изградените површини лоцирани во тие области како што се покриви, паркинг простори или транспортна инфраструктура во подрачјата,

Чл. 11 ст. 3 алинеја 3 - За целосна усогласеност со Директивата (ЕУ) 2023/2413 и националното законодавство, мора да се вклучи кои се алатките кои се користат, и пред се мора да се наведе мапирањето на чувствителноста на живиот свет. Во ситуација кога националната мрежа на заштитени подрачја не е целосно воспоставена и соодветно управувана, ова е исклучително важно за да се спречат сите штети врз природата кои можат да се мапираат и предвидат. Предлагаме текстот да се промени во:

- користат сите соодветни и пропорционални алатки и збирки на податоци за идентификување на областите каде што постројките за обновлива енергија нема да имаат значително влијание врз животната средина, вклучително и мапирање на чувствителноста на дивниот свет, земајќи ги предвид податоците достапни во контекст на развој на националната еколошка мрежа од член 53 од Законот за заштита на природата и развој на подрачјата идентификувани или прогласени согласно ратификувани меѓународни конвенции.

Чл. 12 ст. 2 алинеја 1 - Исто образложение како погоре. Мора да се дополни за целосна усогласеност со Директивата (ЕУ) 2023/2413 и соодветна заштита на наведените подрачја. Дополнително, мора да се вклучат и картите на чувствителност од истата причина како погоре. Предлагаме текстот да се промени во:

- за изградба на мрежна инфраструктура се избегнуваат подрачја кои се дел од националната еколошка мрежа како што е дефинирана во член 53 од Законот за заштита на природата, подрачја идентификувани или прогласени согласно ратификувани меѓународни конвенции, како и мапираните чувствителни еколошки подрачја, освен во случај кога нема алтернативни области за изградба на мрежна инфраструктура и за складирање потребни за интеграција на обновлива енергија во електроенергетскиот систем, при што се земаат предвид целите на подрачјето.

Чл. 12 ст. 2 алинеја 2 - Поради истото образложение, предлагаме текстот да се промени во:

- изградба на складишта не се врши во подрачја кои се дел од националната еколошка мрежа како што е дефинирана во член 53 од Законот за заштита на природата, подрачја идентификувани или

прогласени согласно ратификувани меѓународни конвенции, како и мапираните чувствителни еколошки подрачја.

Чл. 12 ст. 2 алинеја 3 - формулацијата може да се промени за да биде појасна и за подобра усогласеност со Директивата (ЕУ) 2023/2413:

- треба да е обезбедена синергија со прогласувањето на области за забрзан развој на ОИЕ.

Чл. 12 ст. 2 алинеја 4 - треба да има појасно поврзување со Законот за животна средина, текстот да се промени во:

- подлежи на задолжителната стратегиска оценка на влијанието врз животната средина согласно член 65 од Законот за животна средина.

Член 12 ставови 3, 4, 5 и 6 да се избришат од предлог Законот поради образложението дадено во првата генерална забелешка. Законот за животна средина и другите релевантни закони во моментот не овозможуваат соодветно спроведување како што е замислено со Директивата (ЕУ) 2023/2413. Дополнително, Директивата за ОВЖС за нашата земја е обврзувачка согласно Спогодбата за Енергетската заедница, а Директивата (ЕУ) 2023/2413 не е.

Глава IV

Чл.13 да се додаде обврска за целосно електронско поднесување, следење и завршување на постапките, со јасно дефиниран рок (на пр. 12 месеци од влегување на законот во сила) за имплементација и обука на институциите.

Член 15 ставови 2,3 и 4 да се избришат од предлог Законот поради образложението дадено во првата генерална забелешка. Законот за животна средина и другите релевантни закони во моментот не овозможуваат соодветно спроведување како што е замислено со Директивата (ЕУ) 2023/2413. Дополнително, Директивата за ОВЖС за нашата земја е обврзувачка согласно Спогодбата за Енергетската заедница, а Директивата (ЕУ) 2023/2413 не е. Став 4 особено е целосно непотребен затоа што таа постапка е веќе утврдена со Законот за животната средина.

Чл. 15 ст. 3 - Независно од погорниот коментар со кој се предлага бришење на овој став, согласно националното законодавство, пред се според Законот за општа управна постапка, не може да се затвора било која постапка без некаков управен акт. Ова важи овој став, но и за било кој сличен случај во предлог Законот. Управниот акт е основен документ со кој утврдуваат правата, обврските и правните интереси на странките. Без таков документ, инвеститорот нема правно утврдени обврски за спроведување на мерките на ублажување на влијанијата. Без управен акт со кој се одобрува спроведување на проектот со одредени мерки за ублажување на влијанијата, невозможно е инспекторатите да вршат инспекциски надзори врз работата на инвеститорот. Дополнително, без постоење и објавување на управен акт, се ускратуваат правата на пристап

до информации на граѓаните и можноста за жалба како механизам за пристап до правда, кои се дефинирани во Законот за животна средина и во Архуската конвенција (ратификувана со Закон).

Чл. 15 ст. 5 - Погрешно е нумериран како 4. Добро е што постапката за ОВЖС е вклучена затоа што рокови од 12-18 месеци не се реални во ситауција кога треба да се прави едногодишен мониторинг за изработка на ОВЖС.

Чл. 16 - Иако границата од 5% е подобра од таа во Директивата, сепак предлагаме овој член да се избрише. Потребата од ОВЖС се утврдува согласно критериумите дадени во подзаконските акти од Законот за животна средина и ваков еден критериум не може да ги опфати потенцијалните влијанија врз животната средина. Ова е особено важно затоа што голем дел од хидроенергетските проекти се изградени пред да постои постапката за ОВЖС, а кај голем дел други проекти влијанијата во студиите може да се потценети, па ова се работи што треба да се адресираат во случај на промена на капацитетот на инсталациите. Ставот 2 од овој член дополнително наведува дека оцената на влијанието треба да се ограничи само на промената што е целосно спротивно со правната рамка за ОВЖС и охрабрува таканаречено „salami-slicing“ (сецкање на проектите) кое е забрането во ЕУ со повеќе пресуди од Судот на правдата. Сите вакви постапки треба да се евалуираат согласно Анекс 3 од Директивата за ОВЖС кој треба да е доследно пренесен и спроведен во националното законодавство.

Чл. 19 да се прецизира дека во случај на тивко одобрување, операторот сепак е должен во рок од 7 дена да достави писмено потврдување за приклучување и техничките услови, за да се избегнат правни спорови и несигурност при реализацијата.

Глава V

Чл.20 ст. 10 - Исклучокот на ставот (7) за проекти ≤ 1 MW е позитивен, но условувањето со Годишниот план може да го ограничи развојот на мали локални проекти. Потребно е пофлексибилно решение за општинските енергетски планови.

Чл.22 Да се вклучи јавна консултација при изработка, односно да се вметне рок за објавување на нацрт- планот и период за коментари пред усвојување.

Чл.23 Не е прецизирано дали ќе се вклучат социо-економски и еколошки индикатори при проценката (само технички, пазарни параметри?)

Чл. 25 - Потребни се дополнителни критериуми за да се обезбеди целосна усогласеност со правилата на EY Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022 (CEEAG). Ова е обврзувачко за земјата согласно Спогодбата за Енергетска заедница

Проектите кои добиваат мерки за поддршка мора да бидат изградени и да работат во согласност со ЕУ законодавството за животна средина и националното законодавство.

Јавноста мора да има можност на жалба на планираните мерки за поддршка пред тие да бидат одобрени.

На секој проект за кој ќе се утврди дека не работи согласно законодавството ќе му се прекинат мерките за поддршка.

Физички и правни лица мора да бидат во можност да го предизвикаат доделувањето мерки за поддршка пред националните судови во случаи кога не се почитува законодавството за животна средина.

Оригиналниот текст гласи: 'Member State authorities should ensure that the aid measure, the conditions attached to it, the procedures for adopting it and the supported activity do not contravene Union environmental law. Member State authorities should also ensure that the public concerned has the opportunity to be consulted in decision-making on aids. Finally, individuals and organisations should be given the opportunity to challenge the aid or measures implementing the aid before national courts where they can adduce evidence that the Union environmental laws are not complied with.'

Дополнително, предлагаме хидроенергија и шумска биомаса да се целосно исклучени од сите мерки за поддршка. Ова се зрели технологии за кои субвенции нема да помогнат да се намалат трошоците и треба да се даде приоритет на други технологии. Хидроенергијата веќе имаше значителни придобивки од досегашните мерки за поддршка и покрај нејзините високи влијанија врз животната средина. Употребата на шумска биомаса придонесува кон аерозагадување, зголемување на емисиите на стакленички гасови и загуба на биодивезитет и како таква не треба да добива финансиска поддршка.

Чл. 25 ст.6/ст.7 Реконструкциите треба да имаат јасна дефиниција и критериуми (колкав процент на капацитет или технологија се обновува).

Чл. 33 - Да се додаде точка со која се утврдува дека статусот на повластен производител престанува во случај кога ќе се утврди дека операторот и постројката не се изградени и не работат согласно законодавството за животна средина и специфичните услови утврдени во еколошките студии и дозволи. Ова ќе помогне за подобра усогласеност со гореспоменатите CEEAG.

Глава VI

Чл. 36, ст.3 и 4 во јавниот повик треба задолжително да се вклучи и проценка на очекуваните ефекти врз локалната заедница и животната средина.

Чл. 36 ст. 7 формулацијата е нецелосна и мора да се прецизира (на пр. се спроведува како јавен конкурс со транспарентни критериуми).

Чл. 37 ст.1 да се додаде критериум за усогласеност со националните и локалните планови за просторен развој за да се избегнат конфликти со урбанистички планови или заштитени подрачја.

Чл.37 ст.6 да се прецизира дефиницијата за „енергетска ефикасност на електроцентралата“ – дали се однесува на ефикасност на конверзија, или на однос произведена енергија/користен примарен извор.

Глава VII

Чл. 40 ст.4 потребно е појаснување на минималниот процент од капацитет за кој може да се добие премија – во моментот тоа е целосно дискреционо право на Министерството. Треба да има барем законски дефиниран опсег пр. 10-50%.

Чл. 40 ст. 5 формулата за пресметка е јасна, но би било добро да се вметне пример во подзаконски акт за да нема различни толкувања.

Чл. 45 би било добро да се овозможи вклучување на независен енергетски експерт (пр. од академска заедница или регулатор) како набљудувач без право на глас за зголемена транспарентност.

Чл. 49 добро е да се додаде и обврска за годишна анализа на ефектот од пазарните премии врз електроенергетскиот систем и потрошувачите.

Глава VIII

Чл. 50 ст.1 да се воведат обврски за периодична ревизија (на пр. на секои 3 години) за да се следи потребата од буџетска поддршка и да се намали товарот врз потрошувачите.

Да се воспостави посебен Фонд за поддршка на ОИЕ, управуван од ОПЕЕ, со јасни правила и јавни извештаи.

Да се објавува годишен извештај за движењето на средствата (приходи и расходи) на веб-страницата на ОПЕЕ.

Глава XI - треба да се смени со IX

Чл. 51 треба да се разјасни како се пресметува „нето производство“ кај пумпно-акумулационите хидроелектрани; Ограничувањето на периодот на производство е коректно, но треба флексибилност за мали инсталации.

Глава X - Се повторува два пати

Чл. 62 договорите РРА се клучни за развој на пазарот на ОИЕ, но треба да се обезбеди појасна процедура за регистрација и промоција.

Чл. 63 потрошувачите-производители треба да имаат поедноставена процедура за регистрирање и за мерење на произведената енергија за мали инсталации.

Чл. 63 ст. 3 - Формулацијата на ставот е многу чудна. Потрошувачот нема инсталирана моќност, туку има потрошувачка. Ако сепак се мисли на

потрошувачка, ваквото ограничување нема многу смисла затоа што треба да се охрабри максимална искористеност на кровните површини за фотоволтаици, а не да се услови таа од потрошувачката на објектот. На овој начин домаќинства што значително инвестирале во енергетска ефикасност се наоѓаат во подредена ситуација и се ограничени (и дестимулирани) и понатаму да инвестираат.

Чл. 67 регистарот на потрошувачи-производители е неопходен, но треба да се осигура заштита на личните податоци.

Чл. 69 да се воведат јасни стандарди за квалитет и точност на податоците.

Чл. 70 би било корисно да се дефинира максимален период на пренос на депозитот за предвидливост.

Чл. 71 ст.5 процентот од 5% за депозитот треба да биде оправдан и транспарентно објаснет.

Чл. 73 треба да се обезбеди правна сигурност за распределба на енергијата и пресметка на учеството.

ГЛАВА XI

Чл. 76 да се дефинира критериумот за стекнување и одржување на повластениот статус.

ГЛАВА XIII

Чл. 78 да се нагласи конкретен механизам за приоритетно вклучување на ранливите потрошувачи и објективна оценка на резултатите од мерките.

Чл. 78 ст. 2 точка 8 - Производството на биогаз може да биде многу корисно, но само ако се ограничи на користење на отпадни материјали од постојно земјоделство. Доколку се промовира намешување на биогазот во гасната мрежа, ова не може да се постигне само со отпадни материјали и тогаш ќе се стимулира специјално одгледување на биомаса за производство на биогаз. Ова значи пренамена на земјоделски површини од производство на храна во производство на биогаз, зголемена употреба на пестициди и хемикалии и зголемено загадување. Предлагаме да се избрише „и негово намешување во гасната мрежа“ за да се спречат ваквите последици.

ГЛАВА XV

Чл. 87 треба да се појасни како ќе се контролира и верификува исполнувањето на овие критериуми, особено за индустриски производители и за производители од отпадни сировини. Кај ст.6/7 јасно да се дефинираат условите за исклучок за да нема можност за злоупотреба. Дополнително, во став 7 мора да се појасни дека ова се однесува само на биоразградливата фракција од цврстиот комунален отпад за да се избегне секаков сомнеж дека може да се користи и друг комунален отпад за производство на енергија.

Во став 8 треба да се замени 20MW со 7,5MW за да е усогласено со ЕУ Директивата, и треба да се избрише „висококогенеративната“ во третата точка затоа што когенеративните центри по дефиниција не произведуваат само електрична енергија.

ГЛАВА XVI

Чл. 90 ст. 6 нема механизам за транспарентност – би било добро известувањето да не оди само до Владата, туку и да биде јавно достапно (на веб-страница).

ГЛАВА XVII

Чл.91 ст. 4 пишува дека испитот се состои од „усен дел (практична работа)“. Тоа е контрадикторно – усен дел не може да биде практична работа. Потребна е појасна формулација.

Чл. 91 ст. 12,13 целата финансиска обврска паѓа на кандидатите. За поттикнување на обновливи извори, можно е да се предложи барем делумна субвенција за обука.

Чл 91 ст. 19 – добро е што Министерството може да издава водичи за урбани планери и архитекти, но формулацијата „може“ остава на добра волја. Можеби треба „е должно“ барем периодично да подготвува вакви водичи.

Чл. 92 не е наведено дали регистарот ќе биде јавно достапен. За транспарентност и следење на развојот на обновливите извори, треба да се пропише дека ќе биде онлајн и редовно ажуриран.

ГЛАВА XVIII

Чл. 94 ст. 1 Во предлог законот се обработуваат елементи поврзани со заштитата на животната средина и климата, па би требало да има и референца до надлежностите на ДИЖС во однос на спроведување на овој закон.

Чл. 94 ст 4 нема рок во кој инспекторот е должен да состави записник. Добро е да се додаде.

Чл. 94 ст 9 можноста за плаќање половина глоба е стимулативна, но може да се сфати како прекумерна попустливост (особено за поголеми компании). Можеби треба да се разгледа разлика помеѓу физички и правни лица.

Чл. 95 вредноста „до 1.000 евра“ за правно лице, „500 евра“ за одговорно лице и „250 евра“ за физичко лице е премногу ниска и може да не биде доволна како превенција за прекршоци од компании со голем профит. Глобите треба да бидат пропорционални на прекршоците/штетите, да бидат ефективни и да ги одвраќаат правните лица од правење прекршоци. За овие суми, во најголем број случаи ќе биде поефтино да се еплаќаат казните отколку да се придржуваат до законите. Истото важи и за Чл. 96.

Чл. 97 глобата (500–700 евра) е висока за физички лица, особено ако се работи за индивидуални сопственици на мали системи.

ГЛАВА XIV (Потребна е поголема усогласеност со нацрт Законот за климатска акција и Законот за енергетика)

Чл. 99 Во став (7) и (8) – роковите (2028 и 2035) се далечни, а тоа може да ја намали динамиката на инвестицискиот циклус. Може да се предложи порано усвојување на планот за области за забрзан развој.

Чл. 99 ст. 8 - 10 години е предолг период за ажурирање на вакви планови, мора почесто да се усогласуваат со состојбата на терен за да бидат поефективни и реалистични за спроведување. Предлагаме рокот да се скрати на 5 години.

Чл. 105 ст. 1 - За да се усвојат Планови за области за забрзан развој на ОИЕ до 21 февруари 2028 година, почеток на мапирањето во мај 2027 е предоцна. Предлагаме одредбите за Координираното мапирање да започнат со примена од јануари 2026, или ако тоа не е возможно, најдоцна три месеци по донесувањето на законот.

Чл. 105 ст. 3 - Членовите 17 и 18 се со низок ризик и високи придобивки и нема потреба толку да се одложува почетокот на нивното применување. Членовите 15 и 16 во голема мера предлагаме да се избришат и изменат, така што и за тие би немало потреба да имаат одложено спроведување.

Чл. 107 се укинува само член 316 од Законот за енергетика. Треба да се провери дали нема и други колизии меѓу двата закона.

Со почит,

Еко-свест

Елена Николовска, elena@ekosvest.com.mk

Програмски координатор за клима